

Česká republika

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 5. října 2011 v senátu složeném z předsedy Vojena Güttlera a soudců Františka Duchoně a Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **CF FLOP, s. r. o.**, IČ 64608565, se sídlem Nejedlého 383/11, Brno, adresa pro doručování P. O. BOX 11, 708 11 Ostrava 8, zastoupené Mgr. Lucií Brusovou, advokátkou, se sídlem Masná 8, Ostrava – Moravská Ostrava, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011 sp. zn. 25 Cdo 4570/2008 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2007 sp. zn. 23 Co 391/2007, se souhlasem účastníků řízení bez ústního jednání,

t a k t o :

- I. Nerespektováním principů obsažených v čl. 1 a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod porušil Nejvyšší soud usnesením ze dne 26. 1. 2011 sp. zn. 25 Cdo 4570/2008 základní právo stěžovatelky garantované čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto r u š í .**
- III. V dalším se ústavní stížnost o d m í t á .**

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Ústavní stížností podanou telefaxem dne 26. 5. 2011 a doplněnou ve smyslu ust. § 42 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen o. s. ř.) dne 27. 5. 2011, tedy podanou ve lhůtě 60 dnů od doručení napadeného rozhodnutí [ust. § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

(dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze s tvrzením, že jimi byla porušena její základní práva garantovaná v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Ústavní stížnost vykazovala vady, pro něž nebyla projednatelná; podáním ze dne 13. 6. 2011 stěžovatelka vady odstranila.

2. Stěžovatelka namítá, že dovolací soud odmítl řešit dovolání pro vady předchozích řízení, ačkoli vady dle ust. § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. jsou přípustným dovolacím důvodem a byl zde extrémní a očividný rozpor mezi skutkovým stavem průtahů v řízení více než 7 let (a nyní již více než 10 roků) dlouhého a právním posouzením, které tvrdilo, že i doba řízení, která je delší než 7 roků, je dobou přiměřenou a nezavdává podmínky pro přiznání odškodnění nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup. Stěžovatelka tvrdí, že odmítnutí dovolání je procesním pochybením, které nemá opodstatnění, když z důvodů dovolání vyplývá, že směřuje ke zpochybnění závěru odvolacího soudu ohledně neposkytnutí náhrady nemajetkové újmy v penězích podle ust. § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“). Stěžovatelka zejména brojí proti tomu, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Pokud odvolací soud dospěl k závěru o porušení práva účastníka na projednání věci v přiměřené lhůtě, a tím k závěru o nesprávném úředním postupu, je na místě stanovení odpovídajícího odškodnění v penězích, nikoli, že jako zadostiučinění postačí konstatování porušení práva. Pouze ve výjimečných případech, kdy je újma způsobená poškozenému zanedbatelná, lze uvažovat o jejím nahrazení formou konstatování porušení daného práva (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2010 sp. zn. 30 Cdo 1209/2009).

3. Vyčítá-li odvolací soud stěžovatelce, že nevyužila žádný prostředek způsobilý odstranit průtahy, je třeba uvést, že s ohledem na dobu, po kterou sporné řízení probíhalo, stěžovatelka žádný takový prostředek k dispozici neměla a tedy jej ani využít nemohla. Nadto, odpovědnost za dodržení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě leží především na státu a ten ji nemůže přenášet na účastníky tím, že po nich bude požadovat, aby se v případě hrozících či nastalých průtahů domáhali nápravy a dojde-li k porušení práva účastníka na projednání věci v přiměřené lhůtě, sankcionovat jej při stanovení výše odškodnění za to, že se nápravy nedomáhal; jejich využití je třeba přičíst poškozenému k dobru, nikoli k tíži, že je nevyužil (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010 sp. zn. 30 Cdo 4761/2009). Stěžovatelka sama nepřispěla k průtahům, naopak mnohokrát žádala a urgovala soudy o vyřízení věci v přiměřeném čase. Dle stěžovatelky nebylo řízení složité, roky průtahů nastaly především tím, že soudy měly kardinálně rozdílné názory a je záhadou, proč odvolací soud opakovaně rušil ústavně konformní rozhodnutí nalézacího soudu. To vše za situace, kdy v řízení o odpůrčí žalobě mělo být zvládnutě urychlené vyslovování neúčinnosti napadených úkonů a tím rychlé zabránění následným majetkovým únikům. Pokud by soud o věci řádně rozhodl, nedošlo by k excesu, kdy žalovaní přišli v exekuci o nemovitosti, o které ve sporu šlo. V důsledku průtahů v řízení již nebude z čeho uhradit vykonatelnou pohledávku stěžovatelky.

4. Proto, s ohledem na výše uvedené, stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud v záhlaví citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze svým nálezem zrušil.

5. Ústavní soud vyzval účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti, a aby sdělili, zda souhlasí s projednáním věci bez nařízení ústního jednání, přičemž byli poučeni, že nebude-li nesouhlas s upuštěním od ústního jednání vyjádřen explicitně, bude mít Ústavní soud za to, že souhlas byl udělen. Nejvyšší soud a Městský soud v Praze se v Ústavním soudem stanovené lhůtě nevyjádřily. Ústavní soud dále vyzval vedlejšího účastníka k vyjádření se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti. Ministerstvo spravedlnosti České republiky se v Ústavním soudem stanovené lhůtě nevyjádřilo.

6. Podle ust. § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Účastníci souhlas poskytl (bod 5) a od ústního jednání bylo upuštěno.

II.

7. Ústavní soud si k posouzení námitek a tvrzení stěžovatelky rovněž vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 19 C 195/2006, z něhož zjistil následující, pro řízení o ústavní stížnosti rozhodující skutečnosti.

8. Žalobou ze dne 28. 8. 2006 se stěžovatelka domáhala na žalovaném zaplacení částky ve výši 600.000,- Kč s příslušenstvím jako náhrady nemajetkové újmy způsobené jí průtahy v civilním řízení sp. zn. 35 C 52/2001. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 27. 6. 2007 č. j. 19 C 195/2006-32 zamítl žalobu stěžovatelky a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Obvodní soud dovodil, že v původním řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu dle ust. § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu, neboť věc nebyla soudem projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě, avšak za dostačující formu zadostiučinění dle ust. § 31a odst. 1 a 2 zákona o odpovědnosti státu považoval konstatování porušení tohoto práva stěžovatelky. Původní řízení bylo zahájeno dne 7. 11. 2000 a ke dni rozhodování soudu prvního stupně nebylo ještě skončeno (a nebylo v něm ani v prvním stupni rozhodnuto), v řízení však nedošlo k průtahům, soud postupoval průběžně a naopak k průtahu došlo z viny stěžovatelky, která k výzvě soudu zaplatila soudní poplatek až po třech měsících. V původním řízení šlo o věc složitou, bylo potřeba pátrat po stěžovatelkou navržených svědčích a po jednom svědkovi bylo vyhlášeno celostátní pátrání. Jednotlivá jednání byla soudem nařizována bez průtahů a soud vyvinul veškeré úsilí k tomu, aby vyslechl navržené svědky. Přesto není doba trvání řízení v délce sedmi roků dle obvodního soudu přiměřená; toto konstatování se však jeví soudu jako dostačující, a to vzhledem k tomu, že v předmětném řízení nebyl shledán jednotlivý průtah přičitatelný státu a řízení nebylo doposud skončeno. Nadto, stěžovatelka žádným způsobem nevyužila dostupné prostředky způsobilé odstranit průtahy v řízení (např. stížnost na průtahy v řízení).

9. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 10. 2007 č. j. 23 Co 391/2007-46, k odvolání stěžovatelky, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Shodně se soudem prvního stupně zjistil, že ze strany soudu v původním řízení nedošlo k zaviněným průtahům. Soud si vyžadoval písemné zprávy a nařizoval jednání, prováděl dokazování i prostřednictvím dožádaného soudu, což samo o sobě bylo časově náročné. I dožádaný soud postupoval tak jak měl, předvolával

svědky, někdy to bylo obtížné, neboť někteří nebyli dostupní a z toho důvodu docházelo k časovým prodlevám. Nelze rovněž opomenout, že teprve v průběhu řízení byla stěžovatelka vyzvána, aby specifikovala svůj žalobní návrh a poté, aby z něj zaplatila soudní poplatek. Délka původního řízení tedy byla dána charakterem uplatněného nároku a počtem úkonů, které v řízení procesní i dožádaný soud prováděly. Soud přitom využil všech dostupných zákonných prostředků k zajištění průběhu dokazování. Odvolací soud se neztotožnil se soudem prvního stupně v závěru, že v původním řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu, když tento závěr je rozporný se zjištěním, že v původním řízení nebyl shledán žádný průtah přičitatelný státu.

10. Stěžovatelka podala proti rozsudku odvolacího soudu, jakož i proti rozsudku soudu prvního stupně dovolání, jehož přípustnost dovozovala z ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a jež odůvodnila odkazem na ust. § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. Za zásadně právně významnou považovala otázku, zda řízení zahájené dne 12. 9. 2000 a pravomocně neskončené do března 2008, obsahuje či neobsahuje nesprávný úřední postup a průtahy obecného soudu, když ESLP judikuje obvyklou a přiměřenou délku soudního řízení v délce 6 měsíců. Soudům obou stupňů vytýkala, že při svém rozhodování nevzaly v úvahu, že vymahatelnost její pohledávky se v důsledku délky řízení značně ztížila. Nesouhlasila s tím, že by nečinila úkony k odstranění průtahů a je přesvědčena, že soudy obou stupňů nezohlednily, jak velký význam má řízení pro jejího jednatele, který je živitelem rodiny. Dovolání stěžovatelky bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011 sp. zn. 25 Cdo 4570/2008 jako nepřípustné podle ust. § 243b odst. 5 věty první a ust. § 218 písm. c) o. s. ř. odmítnuto (výrok II.), neboť dovolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí nemá ve věci samé po právní stránce zásadní význam [ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]; Vzhledem k tomu, že funkční příslušnost dovolacího soudu k projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně není dána, dovolací soud řízení o tomto dovolání dle ust. § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavil (výrok I.) a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

11. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka žádnou otázku, kterou by bylo možno považovat za zásadně právně významnou, nepředkládá. Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010 sp. zn. 30 Cdo 4761/2009, nelze učinit obecný závěr o tom, že řízení trávající určitou dobu představuje porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. Doba, po kterou řízení trvá, je totiž sama o sobě jen jedním z faktorů, které jsou pro závěr o přiměřenosti délky řízení určující. Teprve posouzení délky konkrétního řízení z hlediska kritérií uvedených v ust. § 31a odst. 3 písm. b) až e) zákona o odpovědnosti státu, umožňuje učinit závěr, že v konkrétní věci bylo či nebylo porušeno právo na projednání v přiměřené lhůtě, tedy zda došlo k nesprávnému úřednímu postupu. Platí přitom, že pouze příčiny prodloužení řízení spočívající na straně státu mohou vést k závěru o porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. Vzhledem k tomu, že celková délka řízení je jen jedním z rozhodných hledisek, není otázka předložená stěžovatelkou zásadně právně významná. Samotný výsledek řízení, ve kterém mělo dojít k porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, tj. včetně případného snížení vymahatelnosti uplatněné pohledávky, není pro posouzení, zda k porušení tohoto práva skutečně došlo, zásadně rozhodný (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010 sp. zn. 30 Cdo 4739/2009). Význam předmětu řízení, jenž je jedním z kritérií pro posouzení případného porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, se posuzuje ve vztahu k poškozené (tj. k žalobkyni), nikoli k dalším osobám (např. jednatel stěžovatelky).

III.

12. Ústavní soud po provedeném řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelky je důvodná, nicméně z jiných důvodů, než které stěžovatelka ve své ústavní stížnosti uvedla. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že je ve svém rozhodování vázán petitem návrhu, nikoliv jeho odůvodněním a je oprávněn zkoumat porušení jiných ústavně zaručených základních práv než těch, na něž stěžovatelka v ústavní stížnosti odkazovala [srov. např. nálezn sp. zn. II. ÚS 259/05 ze dne 21. 3. 2006 (N 65/40 SbNU 647)]. Ústavní soud, aniž by jakkoliv chtěl hodnotit kvalitu právních služeb a zasahovat do subtilního vztahu klienta a právního zástupce (což ostatně dokládá i postup Ústavního soudu v této věci, který i přes níže uvedené přistoupil k meritornímu přezkumu ústavní stížnosti), nemůže alespoň zběžně nezmínit přístup stěžovatelky a její právní zástupkyně k řízení o ústavní stížnosti, když právní zástupkyně stěžovatelky ani nevěděla, zda stěžovatelku zastupuje, stěžovatelka si svá podání vyhotovovala sama a vydávala je za podání své právní zástupkyně, což ostatně vyústilo v to, že její argumentace (bod 2 a 3) neodpovídá obsahu napadených rozhodnutí (bod 9 a 11) a patrně je převzata z jiného, stěžovatelkou vedeného řízení, přičemž stejná, vadná argumentace je obsahem i podání, které právní zástupkyně stěžovatelky výslovně prohlásila za jí vypracované.

13. Úkolem Ústavního soudu je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola „běžné“ zákonnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace „jednoduchého“ práva. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena stěžovatelova základní práva či svobody chráněné ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

14. Ústavní soud se ve svém nálezu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) zabýval v souvislosti s návrhem na zrušení ust. § 243c odst. 2 o. s. ř. otázkou, jaké požadavky musí splňovat rozhodnutí dovolacího soudu o odmítnutí dovolání z důvodu nenaplnění podmínky plynoucí z ust. § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. V tomto nálezu poukázal na svůj nálezn ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), dle kterého se nezávislost rozhodování obecných soudů uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci; procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu. Principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž zásada právního státu libovůli v rozhodování orgánů veřejné moci zakazuje. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 1/03 pak Ústavní soud vyslovil názor, že: *„(...) je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást „stanoveného postupu“ - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti,*

i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí." Rovněž tam Ústavní soud poukázal na náleze ze dne 9. 7. 1998 sp. zn. III. ÚS 206/98 (N 80/11 SbNU 231), v němž se uvádí, že součástí ústavního rámce nezávislosti soudů je jejich povinnost dbát rovnosti v právech plynoucí z čl. 1 Listiny; rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá tudíž, kromě jiného, právo na stejné rozhodování ve stejných věcech a zároveň vylučuje libovůli při aplikaci práva [viz náleze sp. zn. III. ÚS 202/05 ze dne 16. 3. 2006 (N 60/40 SbNU 579)]. Ústavní soud ve své praxi opakovaně poukazuje na to, že zatímco primárním úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury, tj. sjednocování interpretace a aplikace jednoduchého práva, a to především i v kontextu posuzování otázek zásadního právního významu, úkolem Ústavního soudu je posuzovat tvrzené porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů. Ústavní soud se zpravidla necítí být oprávněn přezkoumávat úvahu dovolacího soudu, zda se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu ve smyslu ust. § 237 odst. 3 o. s. ř. Takové rozhodnutí by však bylo Ústavním soudem přezkoumáno z hlediska odepření spravedlnosti, jestliže by se zřetelem k jeho logickým a odůvodněným myšlenkovým konstrukcím šlo o projev svévole [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)].

15. Listina zakotvuje povinnost obecných soudů postupovat zákonem stanoveným způsobem. Tento princip obsažený v čl. 2 odst. 2 Listiny zajišťuje právo jednotlivce domáhat se stanoveným postupem svého práva u příslušného orgánu a zároveň představuje materiální obsah procesních garancí obsažených v hlavě páté Listiny [náleze sp. zn. I. ÚS 31/04 ze dne 16. 11. 2004 (N 171/35 SbNU 307)]. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 ze dne 12. 8. 2009 poukázal na jeden z významných aspektů právního státu, tj. na to, že k principu rovnosti účastníků řízení neoddělitelně patří hodnota právní jistoty a z ní vyplývající princip ochrany důvěry občanů v právo, které jsou v nejobecnější podobě obsaženy v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Povaha materiálního právního státu potom vyzařuje rovněž s ním spjatou maximu, podle níž, jestliže někdo jedná v (oprávněné) důvěře v nějaký zákon (resp. v právo vůbec), nemá být v této své důvěře zklamán [náleze sp. zn. IV. ÚS 215/94 ze dne 8. 6. 1995 (N 30/3 SbNU 227)]. Jak vyplývá z rozhodovací praxe Ústavního soudu, rozlišování vedoucí k porušení principu rovnosti je nepřípustné ve dvojím ohledu: může působit jednak jako akcesorický princip, který zakazuje diskriminovat osoby při výkonu jejich základních práv, a jednak jako neakcesorický princip zakotvený v čl. 1 Listiny, který spočívá ve vyloučení libovůle zákonodárce při rozlišování práv určitých skupin subjektů. Jinými slovy, ve druhém případě jde o základní právo rovnosti před zákonem garantované čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“), který je součástí českého ústavního pořádku [viz náleze sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)] a z něhož plyne i požadavek shodné interpretace zákona (náleze sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010).

16. Délka řízení je ve smyslu judikatury ESLP nepřiměřená tehdy, neodpovídá-li složitosti, skutkové a právní náročnosti projednávané věci a zároveň tkví v příčinách vycházejících z působení státu (tj. soudu) v projednávané věci, nikoliv stěžovatele, příp. od něj odlišných účastníků řízení. Důraz je kladen zejména na posouzení postupu příslušných orgánů veřejné moci, tj. zda měl soud snahu rozhodnout ve věci v co nejkratším čase a bez průtahů v řízení, a zda nedošlo k jinému pochybení ze strany soudu, například při nařizování jednotlivých

jednání, zadávání znaleckých posudků, předávání spisů mezi jednotlivými institucemi atd. (viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 3908/2009, ze dne 29.12.2010). ESLP ve své judikatuře upřednostňuje globální, celkový pohled na řízení. Z hlediska postavení jednotlivce proto není rozhodující, jaké příčiny vedly ke stavu, kdy o jeho věci není rozhodováno dostatečně rychle. ESLP rozlišuje důvody zapříčiněné postupem státu a postupem účastníků řízení (srov. například rozhodnutí ve věcech *Zimmermann a Steiner vs. Švýcarsko*, *Guincho vs. Portugalsko*, *Erkner a Hofauer vs. Rakousko*), resp. za základní kritéria při posuzování porušení práva na přiměřenou délku řízení považuje objektivní složitost věci, chování účastníků řízení a jednání soudu a to, co bylo při sporu pro stěžovatele v sázce (viz například rozhodnutí ve věcech *Frydlender vs. Francie*, *Becker vs. Německo*, *Bořánková vs. Česká republika* aj.).

IV.

17. V předmětném řízení došlo k několika pochybením ze strany Nejvyššího soudu. Jak je uvedeno výše (bod 14), posouzení, zda dovolatelem předkládaná argumentace je zásadně právně významná, je doménou především Nejvyššího soudu; nicméně své úvahy musí Nejvyšší soud vysvětlit a reagovat, alespoň stručně, na všechny námitky, které dovolatel ve svém podání uvedl. V daném případě stěžovatelka jako otázku zásadního právního významu předestřela, zda délka trvání nalézacího řízení o odpůřčí žalobě (kde by mělo být zvýrazněno urychlené vyslovování neúčinnosti napadených právních úkonů) trvající 7 roků a 6 měsíců (pozn. v době podání dovolání) je přiměřená a zda obsahuje nesprávný úřední postup (a to i vzhledem k postupu soudu, významu řízení pro jednatele a spolčenika stěžovatelky a faktické nemožnosti uspokojení předmětné pohledávky právě z důvodu nepřiměřené délky řízení o odpůřčí žalobě). Nejvyšší soud se však touto otázkou nikterak blíže nezabýval, když pouze konstatoval, že celková délka řízení je jen jedním z hledisek rozhodných pro posouzení, zda v původním řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě, přičemž výsledek řízení není rozhodný, stejně jako význam řízení pro jiné osoby (bod 11).

18. Ze strohého odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu nelze zjistit, jak posoudil námitky dovolatelky, resp. které otázky jí vymezené považoval za zásadně právně významné (bod 14), a proto ani nelze zjistit, zda se s nimi ústavně konformně vypořádal. Přitom vzhledem k závěrům městského soudu o tom, že nebylo-li řízení zatíženo průtahy přičitatelnými státu, tak nemohlo dojít k nesprávnému úřednímu postupu a tím k porušení práva stěžovatelky na projednání věci v přiměřené lhůtě, je dle názoru Ústavního soudu nutno vyložit argumentaci dovolatelky v tom směru, že za zásadní právní otázku považuje právě posouzení (obecně řečeno), zda v typizovaném řízení (řízení o odpůřčí žalobě) trvajícím určitou dobu (vzhledem k jeho účelu) může dojít, i bez případné existence průtahů přičitatelných státu, k nesprávnému úřednímu postupu. O zásadní právní významnosti této otázky přitom svědčí i skutečnost, že Nejvyšší soud její řešení považoval za nezbytné uvést ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010, kde uvedl, že „*[p]růtahy v řízení jsou jevem, kdy soud (či jiný státní orgán) nekoná v zákonem stanovené či přiměřené době, a jde tedy zpravidla (nikoliv však vždy) o příčinu nepřiměřené délky řízení. K porušení práva na přiměřenou délku řízení však dochází tehdy, jestliže řízení trvá nepřiměřeně dlouhou dobu, a to bez ohledu na to, zda v daném případě byly zaznamenány průtahy ze strany příslušného orgánu. Jinými slovy řečeno, k porušení práva na přiměřenou délku řízení může dojít i tehdy,*

nedošlo-li v řízení k průtahům, a naopak, i když k průtahům v řízení došlo, nemusí se vždy jednat o porušení práva na přiměřenou délku řízení, jestliže řízení jako celek odpovídá dobou svého trvání času, v němž je možné uzavření řízení zpravidla očekávat.“ [přiměřeně srov. např. rozhodnutí ve věcech *Libanský vs. Česká republika*, *Králíček vs. Česká republika* aj.]. Nejvyšší soud se však vůbec k této otázce nevyjádřil, nevyjádřil se k argumentaci stěžovatelky stran právní náročnosti řízení o odpůrcí žalobě a požadavku na zrychlený postup řízení z důvodu dodržení účelu institutu odporovatelnosti právních úkonů (viz Švestka, J. a kol.: *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 282*) jako jednoho z kritérií pro posouzení přiměřenosti délky řízení, ani k stěžovatelkou tvrzenému vadnému a průtahy zatíženému postupu obecných soudů v řízení o odpůrcí žalobě, který nadto, dle stěžovatelky, ztížil, resp. znemožnil vymahatelnost její pohledávky (bod 16). Závěr Nejvyššího soudu o tom, že celková délka řízení je jen jedním z rozhodných hledisek pro posouzení přiměřenosti délky řízení, je sice správný, nicméně sám nepostačuje k naplnění ústavněprávního požadavku na náležité odůvodnění rozhodnutí (bod 14).

19. Dalším pochybením Nejvyššího soudu bylo nedodržení jeho vlastní judikatury. K závěru Nejvyššího soudu, že *„[v]ýznam předmětu řízení, jenž je jedním z kritérií pro posouzení případného porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, se posuzuje ve vztahu k poškozenému (tj. k žalobci), nikoli k dalším osobám (např. jednatel stěžovatelky)“* (bod 11), odkazuje Ústavní soud na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3908/2009, kde Nejvyšší soud uvedl, že *„[u] právnických osob je vznik imateriální újmy specifický už z toho důvodu, že právnícké osoby jsou lidmi (fyzickými osobami) uměle vytvořené subjekty, kterým zákon přiznává postavení právnických osob. Pro právníckou osobu je mimo jiné charakteristické, že svoji vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, a to těch, které jsou k tomu podle práva povolány. Je tedy nepochybné, že mezi právníckou osobou a fyzickými osobami, které jsou jejími společníky, členy, jednatelem či zaměstnanci, vznikají vzájemné vztahy, které nemusí být jen vztahy právními. Zejména fyzické osoby, které jsou povolány vytvářet vůli právnícké osoby, mají s touto právníckou osobou blízké zájmové vazby a poměry právnícké osoby se jich podstatným způsobem dotýkají. Z výše uvedeného vyplývá, že mezi základní prvky imateriální újmy právnícké osoby patří skutečnosti, vážící se k právnícké osobě jako samostatnému právnímu celku, nelze však zcela pominout nepříjemnosti způsobené členům vedení společnosti a zohlednit je, byť v omezené míře“* (tento názor byl následně převzat i do příslušného stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010). Tím spíše tento závěr platí v případě, kdy jediným jednatelem a společníkem je jedna a tatáž osoba (viz výpis z obchodního rejstříku vedeného Krajským soudem v Brně, oddíl C, vložka 47843). Shora uvedený závěr Nejvyššího soudu tak je v přímém rozporu s povinností obecných soudů, v té době již judikovanou, zohlednit při posouzení přiměřenosti celkové doby řízení (popř. při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění) i význam řízení pro stěžovatele – právníckou osobu s přihlédnutím k „nepříjemnostem“ působeným členům jejího vedení, popř. dalším osobám (bod 14 a 15).

20. Vzhledem k těmto skutečnostem nelze z rozsudku Nejvyššího soudu zjistit, jaké právní otázky, které vymezila stěžovatelka ve svém dovolání, jimiž se nalézací a odvolací soud zabývaly, Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí řešil a zda tyto byly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny či zda byly odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodovány rozdílně, nebo zda nebyly řešeny v rozporu s hmotným právem, tedy zda se nejedná o otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. Na základě výše

uvedeného Ústavní soud konstatuje, že odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je v části nepřezkoumatelné a tudíž obsahující prvek libovůle v soudním rozhodování. V důsledku toho došlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud pak ignorováním vlastní judikatury (bod 20) negoval možnost verifikace dodržení požadavku rovnosti před zákonem dle čl. 26 Paktu a zároveň nekorigováním zcela zjevně vadného závěru odvolacího soudu (bod 19) nepřípustně omezil stěžovatelčino právo dle čl. 36 odst. 3 Listiny.

21. Ve věci řešené nálezem sp. zn. II. ÚS 168/05 ze dne 24. 11. 2005 (N 211/39 SbNU 249) Ústavní soud, vzhledem k extrémní délce řízení, nepovažoval vůbec za významné výše uvedená kritéria podrobně zkoumat (bod 16) a uvedl, že ani právně či skutkově sebenáročnější spor nesmí trvat v právním státě takovou dobu (srov. bod 18), neboť důvěryhodnost justice tak trpí zásadním způsobem. Již proto je nutné, aby, neučinily-li tak nalézací či odvolací soud, Nejvyšší soud stěžovatelce přesvědčivě vysvětlil, z jakého důvodu je možno délku řízení o odpůrčí žalobě trvající v době rozhodování odvolacího soudu více než 10 let, tedy déle než je promlčecí doba pro právo přiznané pravomocným rozhodnutím soudu, považovat za přiměřenou, dospěje-li po zhodnocení relevantních skutečností k tomuto závěru. Podrobnější vysvětlení si žádá i závěr obecných soudů o tom, že v předmětném řízení nedošlo k nesprávnému úřednímu postupu, a to v souvislosti s delegací vhodnou (na návrh žalované) z Okresního soudu v Opavě k Okresnímu soudu v Ostravě a na to navazující tvrzení obecných soudů o tom, že řízení bylo časově náročné, jelikož bylo třeba provádět značnou část dokazování prostřednictvím dožádaného soudu – Okresního soudu v Opavě. Tento rozpor je třeba posoudit a právně zhodnotit.

22. Nad rámec odůvodnění tohoto rozhodnutí považuje dále Ústavní soud za nutné uvést účastnické tvrzení Ministerstva spravedlnosti České republiky, které ve svém vyjádření k žalobě stěžovatele (č. 1. 18) uvedlo, že „... význam předmětného řízení není pro žalobce velký. Žalované je známo z jiných soudních řízení, která jsou vedena žalobcem proti žalované i z jeho mimosoudních podání u žalované, že tento byl a je účastníkem značného množství soudních řízení vedených proti České republice, a to právě v procesním postavení žalobce či oprávněného. Žalobce dále vede jisté množství exekučních řízení u soudních exekutorů. Z výše uvedeného je zjevné, že byť minimální procesní aktivita potřebná k vedení těchto sporů musí s ohledem na jejich počet vytěžovat žalobce do takové míry, že dle názoru žalované ani jinou souvislou činnost vykonávat nemůže. S jistou mírou nadsázky by bylo možné vést úvahy ve směru, zda souzení v takovém pojetí nelze považovat za jistý druh „podnikání,“ aniž bychom chtěli jakkoliv popírat právo každého obrátit se na soud.“ Ministerstvo spravedlnosti, resp. jeho odbor odškodňování, tak i přes opakovaná upozornění ze strany Ústavního soudu (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 1938/11 ze dne 26. 7. 2011, nález sp. zn. I. ÚS 192/11 ze dne 28. 3. 2011) evidentně i nadále neguje účel institutu náhrady škody způsobené státem (srov. závěry obsažené v materiálu Ligy lidských práv *Soudní průtahy: preventivní a kompenzační prostředky nápravy*, dostupné na www.llp.cz/_files/file/Analiza_soudni_prutahy_.pdf).

23. Z důvodu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci Ústavní soud zrušil pouze napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu. Ústavní stížnost sice brojí proti interpretaci a aplikaci příslušných předpisů ze strany odvolacího, příp. nalézacího soudu, avšak či přesto platí, že je věcí (a povinností) Nejvyššího soudu, aby Nejvyšší soud v první řadě judikaturu těchto soudů sjednocoval a kultivoval, k čemuž především slouží institut dovolání a k tomu by mělo sloužit i odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném oprávněném

prostředku [obdobně nálezn. sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)]. Z tohoto důvodu Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl podle ust. § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle ust. § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve zbývajících částech byla ústavní stížnost odmítnuta podle ust. § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřijatelná, a to právě s ohledem na princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (ust. § 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 5. října 2011

Vojen Güttler
předseda senátu